

Hlas lidu přísnější hlasu odborníků

Diskutující na sociálních sítích jako celek jsou přísnější ve svých hodnoceních, než odborníci. Zatímco adiktologové vidí hlavně potenciál pro řešení závislosti na tabáku, nejčastější postoj laické veřejnosti lze shrnout slovy „smrdí to“. Tento odsudek míří hlavně na produkt IQOS, který v médiích úplně zastínil všechna zařízení na zahřívání tabáku i vaporizéry.

Hlavní linie sporu mezi obhájci a odpůrci by se daly shrnout do antagonismů Páchne-Voní a Škodí-Neškodí. Pro odpůrce představuje čichový zážitek vůbec největší problém. Až na výjimky ovšem zápach vytýkali pouze zahřívánu tabáku. Na prvním místě to schytával IQOS, který na sebe strhával většinu pozornosti zaměřené na produkty k zahřívání tabáku, ve výrazně menší míře pak Glo. Někteří kritici se omezili na vcelku konvenční přirovnání svých čichových vjemů ze zařízení IQOS k nelibě páchnoucím objektům (nemyté nohy, spálené hadry či hnůj). Další projevovali při vymýšlení odsudků více imaginace („zaražený mamutí prdy, který už zaražený nejsou“ či zmoklý křeček). Naopak obhájci si pochvalovali, že nepáchnou ani oni ani jejich oblečení či obydí a část dokonce vyzdvihovala příjemnou vůni. To se ovšem týkalo spíše vaporizerů a konkrétních náplní do nich, než produktů na zahřívání tabáku.

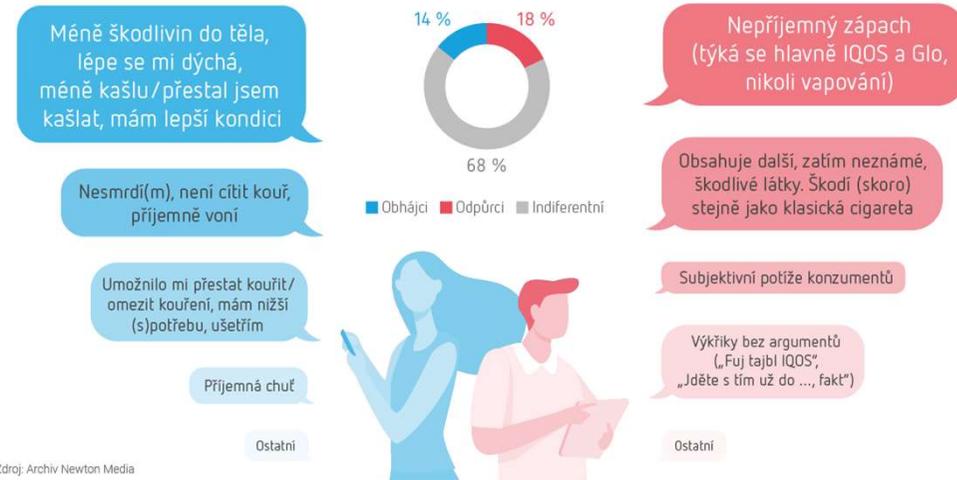
U obhájců však stála na prvním místě otázka zdraví. Vedle subjektivní stránky („nebudím se ráno s panelem na prsou“, „skončily ranní chrchle na zrcadle“) zaznívaly i argumenty převzaté od odborníků. Konkrétně přispěvatelé operovali s tím, že produkty e-kouření obsahují o 95 % méně škodlivin než ty klasické, a že u hořící cigarety není hlavním rizikem nikotin, nýbrž karcinogenní produkty spalování. Podobně racionálně vyznívaly ale i argumenty odpůrců e-kouření. Ti upozorňovali na skutečnost, že se jedná o poměrně nový produkt, jehož škodlivost se může projevit až v budoucnu, nebo varovali „je celkem fuk jestli si kuřák zničí plíce e-cigaretou nebo klasickou“.

Hrozba pro výrobce tradičních cigaret i jejich snahy přeorientovat se na produkty založené na zahřívání tabáku či vaporizéry se skrývá uprostřed obou argumentačních pyramid. Na straně odpůrců to byl popis konkrétních vedlejších účinků (bolesti hlavy, návaly kašle, bolesti břicha, „ostruhy v krku u hlasivek“). Ty mohou odrazovat účinněji než v podstatě subjektivní soudy o vůni či zápachu i než obecné popisy škodlivých účinků, které uživatel přejde jako něco, co už slýchá od dětství.

Ještě větší potenciální hrozba se mohou skrývat argumenty obhájců e-kouření, kteří vyzdvihují zařízení na zahřívání tabáku a e-cigarety coby nástroj jak snížit spotřebu klasických tabákových výrobků, tím ušetřit a potenciálně i třeba skončit s kouřením vůbec. Nižší či nulová spotřeba tabákových výrobků je jistě výhodou pro kuřáka, nikoli však pro výrobce.

Argumentace obhájců a odpůrců produktů e-kouření na sítích

Velké téma pro adiktology (Redukcionisti a Skeptici)

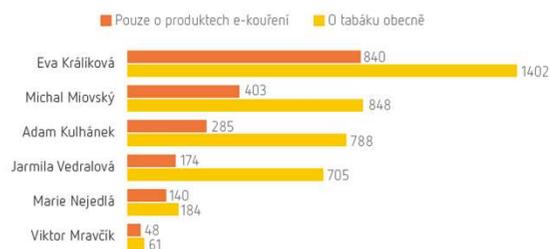
Odborníci o tabáku a produktech e-kouření

V souvislosti se spotřebou tabákových výrobků bylo v tisku, TVR a na internetu slyšet nejčastěji názory šesti adiktologů:

Jméno	Působíště
Eva Králíková	Centrum pro závislé na tabáku při 1. lékařské fakultě Univerzity Karlovy
Michal Miovský	Klinika adiktologie 1. LF Univerzity Karlovy a VFN v Praze
Adam Kulhánek	Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN
Jarmila Vedralová	Národní protidrogová koordinátorka
Marie Nejedlá	Státní zdravotní ústav
Viktor Mravčík	Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti

Problematika e-cigaret u nich tvořila buď větší část „tabákové“ medializace (Eva Králíková, Marie Nejedlá, Viktor Mravčík) nebo její podstatnou část (Michal Miovský, Adam Kulhánek, Jarmila Vedralová):

Odborníci o tabáku a produktech e-kouření

Zdroj: Archiv Newton Media

Obecně vzato se uvedení odborníci shodovali na těchto premisách:

Shoda mezi odborníky panovala také v názoru, že trend e-kouření sice znamená posun vpřed a dokonce jistou revoluci ve využívání tabáku, ale (jak to pojmenoval profesor Michal Miovský v rozhovoru pro Týdeník Květy 16.4.2020) veřejné zdravotnictví nesmí „kolaborovat s tabákovým průmyslem“.

Rozdíly byly patrné pouze v tom, na co kladli jednotliví odborníci důraz. V tomto ohledu je možné rozdělit je na dvě skupiny:

První skupina, kterou si dovolíme nazvat **Redukcionisté**, konstatuje: cokoli, co sníží přísun škodlivin do těla, znamená pro adiktologii přínos (tzv. harm-reduction přístup, odtud naše pojmenování). Hlavní rozdíl mezi tradičním kouřením a produkty e-kouření je pro ně v tom, že nedochází k hoření a vdechování karcinogenních produktů spalování papíru a tabáku. Tato skupina vystupuje poměrně optimisticky a posuzuje problematiku z hlediska zájmu pacientů, kteří se tady a teď snaží skoncovat se svojí závislostí nebo alespoň omezit její škodlivé dopady. Mezi tyto optimisty patří již zmíněný profesor Michal Miovský z Kliniky adiktologie 1. LF UK a VFN, který očekává, že bezdýmový tabák postupně z trhu klasické cigarety zcela vytlačí a ty se tak stanou okrajovým fenoménem. Do skupiny optimistů můžeme zařadit i vedoucího Národního monitorovacího střediska pro drogy a závislosti Viktora Mravčíka, podle něhož „zabíjí především dehet. Takže výměna klasických cigaret za elektronické určitě pozitivní je“ (HN 4.9.2020).

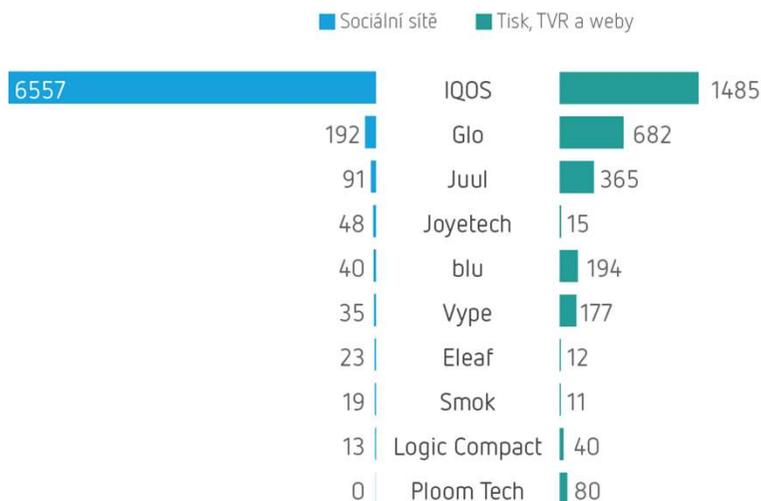
S určitými obavami do budoucnosti naopak hledí druhá skupina. Dovolíme si ji proto pojmenovat **Skeptici**. Členům této skupiny dělají starost hlavně dopady e-kouření na mladou generaci. Nebezpečnost zařízení na zahřívání tabáku a e-cigaret spatřují v tom, že jsou snadno dostupné pro všechny, včetně zatím nekuřící mládeže, tváří se jako zdravá alternativa a jejich zdravotní dopady budeme schopni vyhodnotit až s odstupem času. Obavy Skeptiků shrnul Adam Kulhánek z Kliniky adiktologie 1. LF UK a VFN: e-cigareta na mladé lidi působí atraktivněji než ta klasická, vnímají jako statusový symbol, který chtějí sdílet se svými vrstevníky a cesta od příležitostného užívání k závislosti je u nikotinu velmi krátká. Chmurný obraz budoucnosti doplnila profesorka Eva Králíková z Centra pro závislé na tabáku III. interní kliniky 1.LF UK a VFN, která s podezřením sleduje kroky tabákových firem. Ty podle ní potřebují oslovit právě mladou generaci, proto začaly využívat sociální média a konkrétně placené influencery. S jejich pomocí se údajně snaží vzbudit dojem, že e-kouření představuje zdravý životní styl, prezentují ho jako dospělě rozhodnutí či symbol svobody.

Přesto lze konstatovat, že odborníci dávají za pravdu spíše obhájčům e-cigaret z řad laiků než jejich odpůrcům. V podstatě potvrzují jejich intuitivní předpoklad, že e-cigareta je nikoli snad „zdravější“, ale určitě méně škodlivá než klasická hořící cigareta. Adiktologové také s obhájci e-cigaret sdílejí názor na jejich užitečnost pro odvykání. Současně ale dávají zapravdu i kritikům, že vlastně dosud neznámě všechny potenciálně škodlivé dopady e-kouření.

Co překvapilo: i když odborníci i laici vyzdvihují význam e-cigaret pro odvykání kouření a adiktologovi navíc varují před jejich nebezpečností pro zatím nekuřící mládež, nikdo nenavrhuje učinit vcelku logický krok spočívající v omezení prodeje e-cigaret na lékárny, a to na lékařský recept.

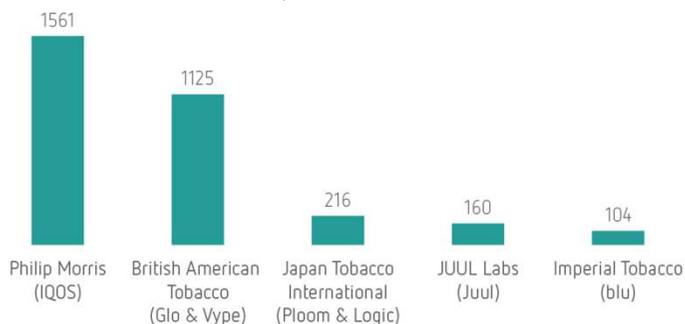
IQOS vede, ale je také hlavním terčem kritiky

Medializace značek produktů e-kouření

Zdroj: Archiv Newton Media

Firmy vyrábějící produkty e-kouření v tisku, TVR & webech

Zdroj: Archiv Newton Media

IQOS vede, ale je také hlavním terčem kritiky

Společnosti Philip Morris se podařilo s produktem IQOS ovládnout český trh nejen co se týče prodeje, ale také mediálně. Ve sledovaném období o něm bylo v médiích a na sociálních sítích slyšet víc než o všech konkurenčních produktech dohromady.

Cenou, kterou za to IQOS zaplatil, je však záplava nelichotivých hodnocení na adresu jeho vůně, respektive zápachu.

Když je produkt vidět víc než jeho výrobce

Je pozoruhodné, že zatímco IQOS všechny konkurenční výrobky zcela zastínil, náskok firmy Philip Morris před British American Tobacco, už tak výrazný nebyl. Hovoříme samozřejmě pouze o příspěvcích věnovaných produktům e-kouření, nikoli o celkové medializaci tabákových firem.

Navíc většina příspěvků o produktu IQOS vůbec nezmiňuje fakt, jej vyrábí právě Philip Morris. Nabízí se tak úvaha, zda tato společnost nechystá úplnou emancipaci značky IQOS. Pokud Philip Morris International opravdu plánuje odříznout IQOS od zátěže nepříznivého image tradičních cigaret, pak by dávala perfektní smysl snaha nespojovat brand Philip Morris s produkty e-kouření, ale přenechat toto pole právě dceřině značce IQOS.

E-cigaretám Juul se podařilo obsadit třetí příčku, a to navzdory skutečnosti, že firma Juul Labs z pomyslného závodu odstoupila už v listopadu 2020, kdy ukončila aktivity ve většině zemí EU.

Extra rámeček:

Část diskutujících na sociálních sítích a samozřejmě všichni odborníci striktně rozlišuje mezi výrobky na zahřívání tabák a tzv. vaporizéry (tj. e-cigaretami v užším slova smyslu). Pro účely naší práce by však tato distinkce byla málo užitečná a obtížně realizovatelná, proto bereme obě kategorie produktů coby jednu skupinu. Situaci navíc zkomplikovala firma Philip Morris, když v prosinci 2020 na trh uvedla svoji první elektronickou cigaretu IQOS VEEV a narušila tak zavedené spojení značky IQOS s produkty na nahřívání tabák.

Data: příspěvky o e-cigaretách

Období: červenec 2019 – duben 2021

Tisk, TVR a web: 8 500 příspěvků

Komentáře na sociálních sítích: 15 500 příspěvků

Autor analýzy: Daniel Weidenhoffer